

Зовнішня політика України 2016-2017 року

Постановка проблеми. Зовнішня політика України продовжує визначатися параметрами «української кризи», які були закладені у 2014 році та на початку 2015 року. Протягом 2016 року Україні, з одного боку, вдалося зміцнити свої позиції у сфері національної безпеки, а з іншого – наша держава не змогла поглибити відносини з ключовими партнерами. У 2017 році може ускладнитися міжнародне становище України у зв'язку з новою хвилею політичних потрясінь в ЄС та невизначеною політикою США та президентства Дональда Трампа. У свою чергу, Україна стане вразливішою до тиску Росії, якщо Захід зменшить підтримку Києву наступного року.

Метою нашого дослідження є аналіз зовнішньої політики України в період за 2016-2017 роки. Для висвітлення поставленої мети ми ставимо наступні **завдання**:

- дослідити Мінський процес;
- охарактеризувати українсько-російські відносини;
- проаналізувати відносини Україна – ЄС і українсько-американські відносини.

У 2016 році Україна дійшла до роздоріжжя Мінського процесу, опинившись перед непростю дилемою: продовжувати імплементацію політичних частин Мінських угод під тиском зовнішніх гравців чи вийти з непопулярних положень цих угод під тиском громадськості. Київ обрав політику імітації виконання Мінських угод, яка дала змогу збалансувати залежність уряду від зовнішніх та внутрішніх факторів, виграти час та продовжити санкції проти Росії. Як наслідок, упродовж 2016 року не було досягнуто жодного значного прогресу в рамках Мінського процесу. Тим часом війна на Донбасі продовжує перебувати в стані конфлікту низької інтенсивності [1].

Перш за все, в 2016 році не було жодних зрушень у виконанні політичних положень Мінських угод. В ході берлінської зустрічі глав держав (жовтень 2016 року) та низки зустрічей міністрів закордонних справ Нормандської четвірки (Україна, Росія, Німеччина, Франція) найчастіше піднімалися питання проведення виборів в ОРДЛО, введення поліцейської місії ОБСЄ на Донбас та вироблення «дорожньої карти» Мінського процесу. Учасники Нормандського формату не змогли узгодити «дорожню карту» у встановлений термін (до 30 листопада 2016 року) через різне бачення порядку виконання політичних та безпекових положень Мінських угод. На початку 2016 року українська дипломатія висунула вимогу, згідно з якою проведенню виборів в ОРДЛО має передувати розміщення озброєної поліцейської місії вздовж лінії розмежування, неконтрольованої ділянки кордону та майбутніх виборчих дільниць. Однак незважаючи на попередню згоду щодо поліцейської місії ОБСЄ, учасники Нормандської четвірки не змогли домовитися щодо мандату та географії цієї місії. Також тиск російських, французьких та німецьких дипломатів не зміг переконати Україну прийняти закон про місцеві вибори в ОРДЛО до створення належного безпечного середовища.

Подібно до виборів в ОРДЛО, питання змін до Конституції України та амністії проросійськими бойовиками не піднімалася на порядку денному в Києві через відсутність достатньої підтримки в парламенті та ризик суспільного гніву.

Натомість були певні досягнення у сфері імплементації безпекових положень Мінських угод за результатами періодичних зустрічей Тристоронньої контактної групи (Україна, ОБСЄ, Росія). Зокрема, у вересні 2016 року сторони домовилися про розведення військ та техніки у районах Золотого, Петрівського та Станиці Луганської. При цьому розведення вже завершилося у перших двох населених пунктах. Крім того, відбувся обмін кількох українських заручників, які утримувалися в російських місцях позбавлення волі чи у полоні ДНР/ЛНР, в тому числі – Надії Савченко, Юрія Солошенка і Геннадія Афанасьєва. Однак у полоні досі перебувають 109 громадян України (станом на листопад 2016 року), звільненню яких заважає позиція Москви, яка прив'язує обмін заручників до політичних поступок Києва.

У 2016 році не було зафіксовано жодних передумов для пом'якшення українсько-російської конфронтації, викликаной анексією Криму та війною на Донбасі. Незважаючи на збереження дипломатичних відносин, спроби пошуку компромісу між Києвом і Москвою в основному велися у багатосторонніх форматах, як-от: Нормандська четвірка, Тристороння контактна група, тристоронні переговори Україна-ЄС-Росія, а також шляхом індивідуальних контактів окремих українських політиків з кремлівською елітою [4].

Україні вдалося повернути проблему Криму на міжнародній порядку денний. Цьому сприяли як посилення політичних переслідувань російських властей на анексованому півострові (зокрема, заборона діяльності Меджлісу), так і активізація української дипломатії. Мілітаризація Криму та порушення прав людини на анексованому півострові були відображені в резолюції Європейського Парламенту «Ситуація із правами людини в Криму, зокрема, кримських татар» від 4 лютого 2016 року, двох резолюціях Парламентської Асамблеї Ради Європи «Політичні наслідки російської агресії в Україні» та «Засоби правового захисту у випадках порушень прав людини на окупованих українських територіях, не підконтрольних українській владі» від 12 жовтня 2016 року та доповіді офісу прокурора Міжнародного кримінального суду про ситуацію в Україні від 14 листопада 2016 року. Найближчим часом також очікується голосування Генеральної Асамблеї ООН за проект резолюції щодо ситуації із правами людини в Криму, схвалений Третім комітетом ГА ООН, який може стати першим документом ООН, де Росія названа окупаційною державою. Крім того, посилена увага до ситуації в Криму була зумовлена інцидентом в Армянську в серпні 2016 року та виборами до Державної думи РФ у вересні 2016 року, які відбулися на території анексованого півострова.

У 2016 році були також прийняті важливі міжнародні документи, які стосуються ситуації на Донбасі. Так, вищезазначені резолюції ПАРЕ та Доповідь офісу прокурора МКС стали поки єдиним багатостороннім документам, де визначено, що ситуація у східній Україні має ознаки міжнародного збройного конфлікту за участі Росії.

Українсько-російська ворожнеча позначилася на зовнішньоекономічних відносинах України. Так, у 2016 році продовжилося скорочення обсягу торгівлі України як з Росією, так і країнами СНД [4].

У 2017 році не виключається трансформація українсько-російського конфлікту через прихід Дональда Трампа у Білий дім, занурення ЄС у внутрішні протиріччя та можливі дострокові парламентські вибори в Україні. Україна розраховувала скористатися у 2016 році основними перевагами європейської інтеграції, які були досягнуті після 2014 року. Однак такі очікування України не виправдалися внаслідок збігу двох обставин – збільшення «втоми Європи від України» та безпрецедентного ускладнення системної кризи ЄС. Як внаслідок, Київ та Брюссель наблизилися до межі кризи взаємодовіри. Україні бракує ефективного стимулу з боку ЄС, необхідного для продовження реформ. Водночас Брюссель відвів відносини з Києвом другорядне значення через внутрішні проблеми в ЄС.

Перш за все, так і не було завершено ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС через консультативний референдум у Нідерландах, на якому 61% виборців проголосували проти ратифікації цієї угоди. Внаслідок нідерландського референдуму Угода про асоціацію досі застосовується тимчасово, а перспектива набуття нею чинності залежить від переговорів уряду Нідерландів з лідерами ЄС.

На фоні стрімкого падіння обсягу двохсторонньої торгівлі впродовж 2014-2015рр. українська економіка поки не відчула помітних результатів від запуску поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), яка діє з 1 січня 2016 року між Україною та ЄС на взаємній основі. У другому кварталі 2016 року зафіксовано перше з 2013 року зростання обсягів експорту та імпорту між Україною та ЄС з 2013 року [3].

Хоча Україна виконала всі вимоги Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму, включаючи запуск системи електронного декларування, ЄС так і не прийняв рішення про запровадження безвізового режиму для українських громадян. Через міграційні побоювання окремих держав-членів ЄС надання безвізового режиму Україні поставили у залежність від спрощення механізму тимчасового призупинення безвізових поїздок.

У листопаді 2016 року у Брюсселі відбувся саміт Україна – ЄС, який приніс скромні результати з точки зору європейський прагнень Києва. Україні вдалося добитися фінансової допомоги у загальному розмірі €170 млн для реформи системи державного управління, боротьби з корупцією та зміцнення верховенства права. Іншим здобутком саміту стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння у сфері стратегічного партнерства, в якому Україні відведена роль ключового транзитного партнера. Натомість саміт Україна – ЄС не зафіксував жодного прогресу у питаннях завершення ратифікації Угоди про асоціацію на надання безвізового режиму.

У 2017 році очікується подальше зменшення інтенсивності відносин України з ЄС з огляду на бурхливі політичні тенденції в Європі: вихід Великої Британії з ЄС, вибори в Нідерландах, Франції, Німеччині, події в Іспанії, а також далекоглядні наслідки італійського референдуму щодо конституційних змін, який відбувся у грудні 2016 року.

Незважаючи на другорядну роль України серед пріоритетів США, Вашингтон залишається головним стратегічним партнером Києва у протидії російській агресії. Так, за президентства Барака Обами США не ставили під сумнів продовження санкцій проти Росії. Крім того, протягом 2016 року США надали військово-технічну допомогу Україні в розмірі \$ 335 млн, яка була спрямована на тренування українських військовослужбовців, нелетальне озброєння та консультативну підтримку у реформуванні оборонної сфери. Також на території України були проведені багатонаціональні військові навчання Rapid Trident та Sea Breeze, в яких брали участь держави члени НАТО [1].

Водночас США ще з 2014 року дистанціювалися від врегулювання конфлікту на Донбасі, перекинувши відповідальність за європейську безпеку на Німеччину та Францію. Незважаючи на це, «українська криза» перебувала на порядку денному двох російсько-американських переговорних каналів – Лавров-Керрі та Сурков-Нуланд.

Президентські вибори у США стали головним фактором невизначеності подальших українсько-американських відносин. Більшість української політичної еліти робили ставку на перемогу Гілларі Клінтон на протиположності Дональду Трампу, якого в Києві вважали «проросійським» кандидатом через низку неоднозначних заяв щодо подій навколо України. Внаслідок таких необережних прорахунків Україні буде непросто вибудувати відносини з адміністрацією Дональда Трампа.

Україна, як і весь світ, чекає перших кроків Дональда Трампа, аби дізнатися, наскільки зовнішня політика нового президента США відповідатиме його передвиборчій програмі. Адміністрація 45-ого президента США навряд чи приділятиме більше уваги Україні з боку США за президентства Дональда Трампа. Можливість геополітичної «змови» Дональда Трампа з Володимиром Путіним також залишається дискусійним питанням.

Висновки. Отож, зовнішня політика України – стратегічний підхід української держави до відносин з іноземними державами, співпраці з міжнародними організаціями, просування своїх громадян та української діаспори за кордоном. Стратегічна мета зовнішньої політики України – європейська та євроатлантична інтеграція, формування відносин стратегічного партнерства з Європейським Союзом, Сполученими Штатами Америки, співробітництво з державами – членами СНД, активна діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях, забезпечення ефективної участі країни у світовій економіці з максимальним захистом національних інтересів, перетворення України на потужну регіональну державу.

Список використаної літератури.

1. Головченко В.І. *«Основні напрями зовнішньої політики України»// Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.:Л.В. Губерський (голова) та ін. – К.: Знання України, 2016 – Т.2 – 812с.*

2. Губерський Л.В.. *Ініціативи Міжнародні України // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л.В. Губерський (голова) та ін. – К: Знання України, 2016 – Т.1 – 760с.*

3. Леценко Л., Пащук В. *На вістрі великої політики* // Політика і час. – 2016. – №8. – С.19.
4. Маркус В. *Атрибут самостійної держави. Зовнішня політика сучасної України: деякі принципи та актуальні проблеми* // Політика і час. – 2017. – №2. – С.49.
5. Осадчук Б. *Солом'яний вогонь ідей і швидкий попіл забуття. Укр. Зовнішня політика. Погляд з-за кордону* // Час-тайм. – 17 січня. – С.8.
6. Пирожков С. *Бажані орієнтири і реальні можливості* // Політика і час. – 2016. – №5. – С.22.
7. Гурик, М. І. *Демократія участі як ефективна модель функціонування державної влади в Україні. Збірник матеріалів науково-практичного семінару «удосконалення функціональної діяльності державної служби як складової інституційного забезпечення структурних трансформацій в суспільстві»* / М. І. Гурик // .– Тернопіль, 18-19 листопада 2010р. – С.122-124.
8. Гончарук Т. В., Гурик М. І., Шумка М. Л. *Філософські проблеми державного управління. Навч. посібник. Тернопіль. – Економічна думка, 2010. – 126 с.*
9. Шумка М. *Етичні виміри діяльності державного управління в античній парадигмі / Михайлина Шумка* // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль суспільних наук у забезпеченні стабільності розвитку глобальних світових процесів у XXI ст.»* м. Київ, 1-2 квітня 2016 р.
10. Гончарук-Чолач, Т. *Сучасні парадигми державного управління: теоретико-філософське осмислення* / Тетяна Гончарук-Чолач // *Психологія і суспільство.* – 2010. – № 4. – С. 72-81.
11. Гурик М.І., Шумка М. Л. *«Каста луччих людей» у соціально-філософському вченні Дмитра Донцова / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик* // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* – Серія «Філософія». – Вип. 8. – Острог, 2011. – С. 36-46.